

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень
УДК 340.1

Пильгун Наталія Василівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Юридичний факультет
Національний авіаційний університет*

Пильгун Наталья Васильевна

*кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры теории и истории государства и права
Юридический факультет
Национальный авиационный университет*

Pylhun Nataliia

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of Theory and History of State and Law
Faculty of Law
National Aviation University*

Сохар Владислава Володимирівна

*студентка
Національного авіаційного університету*

Сохар Владислава Владимировна

*студентка
Национального авиационного университета*

Sokhar Vladyslava

*Student of the
National Aviation University*

**ЦІННІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ, ЙОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ
ЦЕННОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПРАВОВОГО ПРЕЦЕДЕНТА, ЕГО
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ
THE VALUE AND SIGNIFICANCE OF LEGAL PRECEDENT, ITS
FUNCTIONING IN UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних проблем правотворчої діяльності посадових осіб та органів державної влади щодо цінності та значення правового прецеденту у суспільстві.

Правовий прецедент є головним джерелом права в англосаксонській правовій системі, проте він знайшов своє відображення і в романо-германській правовій сім'ї. Судова практика зарубіжних країн яскраво демонструє ефективність та цінність судового прецеденту при вирішенні юридичних справ. Особливість прецеденту полягає в обов'язковості для всіх нижчих ланок судової системи результатів тлумачення конституційних актів та звичайних законів, наданого вищими судовими інстанціями. У результаті такого підходу формується відносно самостійний різновид прецеденту – прецедент тлумачення, останнім часом концепція прецеденту тлумачення набуває все більшої актуальності для України у зв'язку з практикою Конституційного Суду України. За Конституцією України Конституційний Суд України має виключне право на надання офіційного тлумачення Конституції та законів України. Рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення мають обов'язковий характер для всіх фізичних та юридичних осіб, а також органів державної влади та місцевого самоврядування на території України. Однак Конституційний Суд України здійснює інтерпретаційну діяльність не тільки у межах спеціальної процедури, а й під час ухвалення рішень про відповідність Конституції України, законів

та інших визначених законом правових актів. У мотивувальній частині цих рішень можуть міститись правотлумачні положення, в яких розкривається зміст відповідних норм Конституції України та юридичних актів, конституційність яких перевірялась.

Судовий прецедент має певні переваги щодо якості здійснення правосуддя, адже характеризується особливим регулюванням аналогічних конкретних життєвих ситуацій, що знижує рівень свавілля посадових осіб. Проте існує інший погляд даного питання, який заперечує ефективність та надійність даного механізму, адже судовий прецедент фактично заперечує індивідуалізацію юридичної справи.

Ключові слова: *правовий прецедент, правова система, судовий прецедент, адміністративний прецедент, держава.*

Аннотація. *Стаття посвячена освітленню одной из актуальных проблем правотворческой деятельности должностных лиц и органов государственной власти по ценности и значению правового прецедента в обществе.*

Правовой прецедент является главным источником права в англосаксонской правовой системе, однако он нашел свое отражение и в романо-германской правовой семье. Судебная практика зарубежных стран ярко демонстрирует эффективность и ценность судебного прецедента при решении юридических дел. Особенность прецедента состоит в обязательности для всех нижестоящих звеньев судебной системы результатов толкования конституционных актов и обычных законов, предоставленного высшими судебными инстанциями. В результате такого подхода формируется относительно самостоятельный вид прецедента - прецедент толкования, в последнее время концепция прецедента толкования приобретает все большую актуальность для Украины в связи с практикой Конституционного Суда

Украины. По Конституции Украины Конституционный Суд Украины имеет исключительное право на предоставление официального толкования Конституции и законов Украины. Решение Конституционного Суда Украины относительно официального толкования имеют обязательный характер для всех физических и юридических лиц, а также органов государственной власти и местного самоуправления на территории Украины. Однако Конституционный Суд Украины осуществляет интерпретационную деятельность не только в рамках специальной процедуры, но и при принятии решений о соответствии Конституции Украины, законов и других определенных законом правовых актов. В мотивировочной части этих решений могут содержаться правотолковые положения, в которых раскрывается содержание соответствующих норм Конституции Украины и юридических актов, конституционность которых проверялась.

Судебный прецедент имеет определенные преимущества по качеству осуществления правосудия, ведь характеризуется особым регулированием аналогичных конкретных жизненных ситуаций, снижает уровень произвола должностных лиц. Однако существует другой взгляд данному вопросу, который отрицает эффективность и надежность данного механизма, ведь судебный прецедент фактически отрицает индивидуализацию юридического дела.

Ключевые слова: *правовой прецедент, правовая система, судебный прецедент, административный прецедент, государство.*

Summary. *The article is devoted to the coverage of one of the current problems of law-making activity of officials and public authorities regarding the value and significance of legal precedent in society.*

Legal precedent is the main source of law in the Anglo-Saxon legal system, but it is also reflected in the Romano-Germanic legal family. Judicial

practice of foreign countries clearly demonstrates the effectiveness and value of judicial precedent in resolving legal cases. The peculiarity of the precedent is that the results of the interpretation of constitutional acts and ordinary laws provided by higher courts are binding on all lower levels of the judiciary. As a result of this approach, a relatively independent type of precedent is formed - the precedent of interpretation, recently the concept of precedent of interpretation is becoming increasingly relevant for Ukraine in connection with the practice of the Constitutional Court of Ukraine. According to the Constitution of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine has the exclusive right to provide an official interpretation of the Constitution and laws of Ukraine. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine on official interpretation are binding on all individuals and legal entities, as well as public authorities and local governments in Ukraine. However, the Constitutional Court of Ukraine carries out interpretive activities not only within the framework of a special procedure, but also during decisions on compliance with the Constitution of Ukraine, laws and other legal acts specified by law. The motivating part of these decisions may contain legal interpretative provisions, which disclose the content of the relevant provisions of the Constitution of Ukraine and legal acts, the constitutionality of which has been verified.

Judicial precedent has certain advantages in terms of the quality of justice, as it is characterized by special regulation of similar specific life situations, which reduces the level of arbitrariness of officials. However, there is another view of this issue, which denies the effectiveness and reliability of this mechanism, because the court precedent actually denies the individualization of the legal case.

Key words: *legal precedent, legal system, judicial precedent, administrative precedent, state.*

Постановка проблеми. Проблематика правового прецеденту є актуальною все досить довгий період часу, і питання щодо значення, втілення та реалізації, а також визначення самого поняття, хвилює не одне покоління вітчизняних та зарубіжних науковців. Варто зазначити, що судовий прецедент є основою англосаксонської правової сім'ї, проте знаходить своє відображення і в нашій правовій системі, основним джерелом права якої є нормативно-правові акти. Він виступає в ролі регулятора суспільних відносин, який застосовується у випадку відсутності належного нормативного регулювання, або наявності так званих колізій. Прецедент порівняно з нормативно-правовими актами дозволяє швидко та ефективно заповнити прогалини в законодавстві та встановити належне регулювання тих чи інших суспільних відносин. Тому проблема затвердження правового прецеденту в Україні на законодавчому рівні є актуальною темою, навколо якої проходять чимало дискусій щодо необхідності даного рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правовий прецедент привернув увагу як вітчизняних так і зарубіжних науковців, які вже довгий час ведуть дискусії щодо значення та запровадження прецеденту в романо-германську правову систему. Проблематикою значимості, втілення, реалізації та закріплення правового прецеденту на законодавчому рівні займалися такі науковці як І. Бондаренко, який вважає, що прецедент в юридичній діяльності набуває родового значення [1, с. 41], В. Шафарчук, який переконує, що прецедентне право може забезпечити прозорість та передбачуваність судової та правоохоронної систем [5], О.О. Дворнікова, яка засвідчує, що прецеденти компенсують відставання діючого законодавства від розвитку суспільних відносин та гарантують оперативне вирішення виникаючих правових спорів [11, с.8]. та інші.

Формулювання цілей статті. З'ясування цінності та значення правового прецеденту при вирішення колізійних справ, його переваг та

недоліків, а також можливості закріплення правового прецеденту в Україні на законодавчому рівні.

Виклад основного матеріалу. Дослідження щодо визначення місця, значення та ролі правового прецеденту в сучасній правовій системі України варто розпочати із власне дефініції «правовий прецедент». Існує багато думок та поглядів щодо визначення даного поняття, адже кожен науковець має своє бачення щодо його тлумачення. Поняття «прецедент» (від лат. Praecedens — попередній) використовується, зазвичай, у двох основних значеннях: 1) як випадок, подія, збіг обставин, що мало місце в минулому і служить прикладом або виправданням для наступних за часом випадків подібного роду, 2) в юридичному сенсі, як прецедент судовий — рішення, винесене судом по конкретній справі, обов'язкове для суддів, що мають справу з аналогічними (подібними) випадками, обґрунтування якого вважається правилом, обов'язковим для інших судів при вирішенні аналогічних справ [1, с. 41]. І. Бондаренко вважає, що правовий прецедент є родовим поняттям, адже у юридичній діяльності існує багато різновидів які можна виділити, сюди відносять судові, адміністративні та інші прецеденти. Так в Юридичній енциклопедії під загальною редакцією академіка Ю. Шемшученка зазначено наступне: «Прецедент правовий (від лат. – той, що передує) – спосіб зовнішнього вираження і закріплення індивідуального правила поведінки, яке встановлюється компетентним органом держави для врегулювання конкретної життєвої ситуації і стає загальнообов'язковим у регулюванні аналогічних конкретних життєвих ситуацій. При цьому правовий прецедент, це не все рішення у цілому, а лише та його частина, що має назву ratio decidendi (лат. ratio decidendi - вирішальний довід, аргумент), тобто необхідна основа, певний «раціональний смисл», принцип, на якому воно ґрунтується [2].

Отже, «правовий прецедент» - це комплексне поняття, що являє собою правотворчий акт, який містить нові норми права, встановлений

компетентними органами державної влади (судом або адміністративним органом) у зв'язку вирішення конкретної юридичної справи, що має колізійний характер, і якому надається загальнообов'язкове значення при вирішення подібних справ в майбутньому.

На сьогодні розрізняють такі види правових прецедентів: судовий, що є результатом правотворчої діяльності суду, та адміністративний, що застосовується у сфері управлінської діяльності. Якщо говорити про судовий прецедент, то в Україні він офіційно не визнаний, адже нашій країні, як і іншим державам з романо-германською правовою системою, судова прецедентна правотворчість не властива, проте існують тенденції її впровадження. Для початку варто визначити суть судового прецеденту та його характеристику.

Б.І. Квятковська пропонує таке тлумачення даної дефініції – оприлюднене в офіційному виданні судове рішення, винесене судом вищої інстанції у процесі вирішення конкретної справи за відсутності належного правового регулювання, котре містить нормативний елемент, в силу якого є обов'язковим чи рекомендованим для застосування іншими судами в процесі відправлення правосуддя при вирішенні такого ж питання права у подібних правовідносинах [3, с. 55]. Судовий прецедент набуває обов'язкового характеру для всіх судів тієї ж або нижчої інстанції при розгляді подібних справ і немає обов'язкового характеру для судів вищої інстанції.

Журавльов А. В. в своїй роботі «Судовий прецедент як джерело права в адміністративному судочинстві» зауважив, що дія доктрини прецеденту залежить від ієрархії судів, оскільки від цього залежить сила прецеденту, який становить рішення такого суду. Будь-який суд зобов'язаний дотримуватись прецеденту вищого суду та, як правило, пов'язаний своїм рішенням з рішеннями судів рівної юрисдикції. Прецеденти нижчих судів мають характер підкореності та переконливий

вплив [4, с.77]. Також автор аргументував переваги застосування судового прецеденту під час здійснення правосуддя. Він вважає, що прецедент зменшує рівень правової невизначеності під час вирішення тих чи інших справ, адже при аналогії закону уже відомо якими нормами регулюються ті чи інші суспільні відносини. Судовий прецедент є гарантією принципу правової визначеності, усувається свавільна діяльність суддів у процесі здійснення правосуддя, доктрина судового прецеденту ґрунтується на справедливості, що набуває свого значення в принципі «подібні справи мають вирішуватись в однаковий спосіб». Також Журавльов заперечує необхідність постійної аргументації правових питань, що вже були предметом судового розгляду [4, с. 82].

В. Шафарчук вважає, що прецедентне право може забезпечити прозорість та передбачуваність судової та правоохоронної систем, що мотивує неможливість посадових осіб відступити від дії правила, закріпленого прецедентним рішенням. Такий підхід дозволить знизити рівень корумпованості в судовій системі, оскільки змушує суддю діяти в аналогічних обставинах так, як суд керувався у прийнятті прецедентного рішення [5].

В основному, коли ми говоримо про принцип функціонування та суть дії прецеденту взагалі, то все зводиться до того, що близькі за своїм змістом та структурою справи повинні мати ідентичне рішення, проте ми не можемо з цим погодитись. Очевидно, що подібність справ поняття дуже відносне, адже відсоток ідентичності та тотожності всіх складових елементів та істотних фактів мізерно низький. Справи не можуть бути повністю тотожні один одному, завжди існуватимуть певні розбіжності, що впливають на хід розслідування та остаточний результат. Тому може збігатися лише так звана частина справи, до якої будуть застосовувати прецедент, яка є основою для винесення рішення.

Не можна не погодитись із думкою, що судовий прецедент також може стати стимулом для збільшення відсотка неправосудних рішень та розширенням свободи судового розсуду в Україні, так як в першу чергу до цього кроку ще не готова судова система. Численні недоліки, такі як недосконалість та подекуди абсурдність судової системи, відсутність об'єктивного відбору кандидатів на посаду судді, низький рівень професійної підготовки суддів, повна безвідповідальність та свавілля, корумпованість суддів, заполітизованість вищих судових інстанцій яскраво демонструють небезпеку, яку може принести судовий прецедент у його класичному варіанті [6]. Також до недоліків варто віднести те, що кількість прецедентів невпинно зростає й виникають такі ситуації, коли вони суперечать один одному, що провокує виникнення колізій. Ще одним негативним аспектом є жорсткість прецеденту, адже, якщо прецедент має обов'язковий характер, то не допускаються жодні відхилення. Як ми зазначали вище, справи не можуть мати ідентичний характер, адже мають певні відмінності, що впливають на остаточний результат, тому до кожної справи потрібно мати індивідуальний підхід і розглядати її під різними аспектами закону, враховуючи всі особливості та унікальний характер, а жорсткість правового прецеденту виключає поняття індивідуалізації, що негативно відображається на якості здійснення правосуддя.

В Україні немає офіційного законодавчого закріплення правового прецеденту, проте згідно з ч. 9 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України забороняється відмова у розгляді справи з мотивів відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини. У таких випадках суд зобов'язаний або застосовувати подібний закон (аналогія закону), або керуватися загальними засадами законодавства (аналогія права) [7]. Така ж норма існує і в Кодексі адміністративного судочинства України, в якій сказано, що у разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує

закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права). Аналогія закону та аналогія права не застосовується для визначення підстав, меж повноважень та способу дій органів державної влади та місцевого самоврядування [8]. Це говорить про те, що застосування правового прецеденту в Україні можливе за певних умов і до того часу, поки не буде створено належне нормативне регулювання відповідних правовідносин.

Деякі правники вважають, що судова діяльність, а саме правотворчість Конституційного Суду України є правовим прецедентом, адже його рішення мають загальнообов'язковий характер, тобто обов'язкові для виконання всіма суб'єктами права, і діють на всій території нашої держави. Такої ж думки і Л.А. Луць, який вважає, що судовими прецедентами можуть стати рішення Конституційного Суду України та Верховного Суду України [9, с.73]. Проте, можна і не погодитись з такою позицією, враховуючи той факт, що творення та санкціонування нових правових норм не входять у повноваження даних структур. Основним джерелом права української правової системи є нормативно-правовий акт, тому рішення Конституційного Суду України та Верховного Суду України не можуть бути правовими прецедентами. Вони мають певний нормативний характер, що є однією з ознак прецеденту, проте це не є підставою відносити дані рішення до цієї категорії. Останнім часом, можна виділити концепцію прецеденту тлумачення, який набуває все більшої актуальності для України у зв'язку з практикою Конституційного Суду України; і такий підхід формує відносно самостійний різновид прецеденту – прецедент тлумачення.

Якщо говорити про адміністративний прецедент, то матеріал щодо його дослідження вкрай обмежена. Більшість науковців відносять адміністративний прецедент до джерел адміністративного права і

вважають, що адміністративно-правовий прецедент - це той самий судовий прецедент, який застосовується адміністративними судами при розгляді колізійних адміністративних справ. Одним із них є В.І. Курило, який в своїй роботі «Про систему джерел адміністративного права України» зазначив, що наявність значної кількості правових колізій та прогалин у праві, державні органи в особі їх посадових осіб досить часто змушені вирішувати конкретні адміністративні справи, керуючись загальновизнаними правовими принципами, створюючи тим самим прецеденти. Він вважає, що до адміністративно-правових прецедентів частково можна віднести рішення колегії Верховного Суду України з адміністративних питань та колегії Вищого адміністративного суду України: даючи тлумачення норм права у випадку їх колізійності чи наявності прогалин у праві, колегії, фактично, створюють норму права, якою керуються суди при вирішенні усіх інших аналогічних конкретних адміністративних справ, хоча рішення колегій Верховного Суду України та Вищого адміністративного суду України не входять до системи законодавства нашої держави. Автор припускає, що такі прецеденти можна віднести до судових, однак, якщо вони на пряму стосуються діяльності адміністративних органів і адміністративних правовідносин в цілому, то безперечно такі прецеденти варто відносити до адміністративних [10, с. 32]. Вагоме дослідження в цій сфері виконала російська дослідниця О.О. Дворнікова. Вона відносить по внутрішній структурі адміністративні прецеденти до особливого роду правоположення, які мають структуру нетипових нормативних приписів, які, як правило, містять в собі один або кілька елементів правової норми (гіпотезу та/або диспозицію), в яких укладено певну новизну щодо регулювання суспільних відносин. О.О. Дворнікова вважає, що адміністративні прецеденти компенсують відставання діючого законодавства від розвитку суспільних відносин, гарантують оперативне вирішення виникаючих правових спорів в умовах

відсутності або невизначеності їх нормативної регламентації. Таке своєчасне вирішення соціальних протиріч допомагає не допустити гострих правових конфліктів, забезпечити стабільність правопорядку [11, с.8]. Ознака суперечливості правового прецеденту полягає в тому, що рішення різних органів за схожими справами можуть відрізнятися один від одного. Доля прецеденту в таких випадках значною мірою буде залежати від результатів «розслідування» щодо компетенції тих чи інших органів на вирішення певної категорії справ.

Вітчизняні науковці Л. Белкін та М. Белкін зазначають, що адміністративний прецедент є гарантією принципу рівності всіх осіб перед законом, адже в однакових обставинах та умовах особа не може зазнавати різний обсяг утисків та впливу. Також вони зазначають, що адміністративний прецедент може застосовуватися посадовими особами та органами державної влади тільки в межах своїх владних повноважень за певних умов на власний розсуд та в рамках закону, і не може повністю замінювати законодавчого регулювання [12, с. 135]. Іншими словами прецедент може застосовуватись тільки за певних умов, тобто при наявності певних колізій чи прогалин в праві, відсутності належного нормативного регулювання певних адміністративних правовідносин. Цей процес відбувається в рамках нашого законодавства, адже в романо-германській сім'ї адміністративний прецедент має нижчу юридичну силу ніж закон, тому повинен йому повністю підпорядковуватись.

Головною умовою створення та застосування адміністративного прецеденту є процес виявлення відсутності належного нормативного регулювання певного виду адміністративних відносин та узгодження певної сукупності норм та приписів щодо регулювання конкретної адміністративної ситуації. У разі відсутності конкретних правових норм в законодавстві або у випадку неефективності та недосконалості певної норми застосовується індивідуальний підхід щодо правового регулювання

таких суспільних відносин. В цьому випадку здійснюється об'єктивний підхід розгляду, детальний та всебічний аналіз всіх обставин, а також обирається найбільш доцільний варіант вирішення конкретної справи в межах закону.

Варто зазначити, що в Україні вже були спроби впровадження адміністративного прецеденту в судову практику і його закріплення на законодавчому рівні. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація суддів України», що розробила Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України (відносно судової реформи)» ініціювала запровадити та закріпити прецедент на законодавчому рівні [13]. Проте жодна ініціатива щодо запровадження «правового прецеденту» як джерела права в Україні не отримала підтримки законодавця. Однак, ухвалення Закону «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 р., Першого протоколу і протоколів № 2,4, 7 і 11 до Конвенції» (17.08.1997) [14] та Закону України від 23.02.2006 «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» [15] означає, що Україна визнає юрисдикцію Європейського суду з прав людини і закріпила застосування даної Конвенції. Із вищезазначеного можна сказати, що Україна офіційно визнала прецеденти Європейського суду з прав людини.

Питання законодавчого затвердження правового прецеденту в Україні неодноразово привертало увагу різних науковців. Одним із прихильників такого рішення є В.І. Ямковий, який дійшов висновку, що в Україні давно назріла потреба запровадження та нормативного закріплення судового прецеденту, у зв'язку з чим на законодавчому рівні слід встановити наступне:

- судовий прецедент є додатковим джерелом права і застосовується у випадках прогалин у праві та відсутності правової норми;

- рішення може бути визнано прецедентом, якщо воно прийнято судом будь-якої інстанції, пройшло перевірку в апеляційному та касаційному порядку і оприлюднене в офіційному друкованому органі Верховному Суду України;
- обов'язковість дотримання певного рішення як судового прецеденту виникає для судді у справі, яку він розглядає, тільки за умови подібності справи тій, яка вирішена раніше;
- судова практика стає джерелом права лише після стійкого використання та уподібненого регулювання відповідних сфер відносин [16, с. 30].

В.І. Ямковий вважає, що після закріплення даних позицій підвищиться рівень та якість правової діяльності, а також зменшиться кількість колізій та прогалин в праві. Проте представники іншої точки зору Д. Кирилюк, Д. Хорошковська заперечують необхідність запровадження судового прецеденту, вказуючи на негативні аспекти, які можуть виникнути у зв'язку із його функціонуванням в правовій системі України. Так, звертається увага на те, що до кожної справи у судді повинен бути індивідуальний та об'єктивний підхід, деталізований аналіз усіх обставин справи, а наявність судового прецеденту стимулюватиме «спрощений» підхід до аналогічних справ, тому це дає підстави говорити про несправедливість судового рішення, яке може винести суд. Тобто, це створює проблему неефективності судового захисту прав та інтересів осіб. Однак, якщо розглядати судовий прецедент як платформу, з якої має починатися дослідження усіх обставин справи, які виходять за межі прецеденту, то це сприятиме оперативності судового процесу, оскільки суддя вже матиме основу вирішення справи [17, с.121].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у системі соціально-правових зв'язків правові відносини займають особливе місце. Це пояснюється тим, що право в позитивістському його розумінні в житті

суспільства є особливим офіційним, державним регулятором суспільних відносин, за допомогою якого державна влада переводить певні види суспільних відносин під свою юрисдикцію, свій захист, надає їм упорядкованості, стабільності та бажаної спрямованості. Одним із джерел права є правовий прецедент, сутність якого полягає в наступному:

1) У зв'язку відсутності належного нормативного регулювання певних правовідносин, наявності прогалин в праві та ситуацій колізійного характеру проблематика правового прецеденту стала дуже актуальною.

2) Затвердження прецеденту в Україні має як позитивні так і негативні наслідки, адже його функціонування в правовій системі, в основі якої лежить нормативно-правовий акт, буде не стабільним та мало продуктивним.

3) З великою кількістю прецедентів на нашу думку будуть виникати розбіжності в суспільному регулюванні, в результаті чого можуть утворюватись нові колізії, які потребуватимуть нормативного регулювання. Тому затвердження правового прецеденту в Україні на законодавчому рівні на даний момент не є уможливленим.

4) Судовий прецедент та судова практика виступають класичними формами судової правотворчості як окремого різновиду правоустановчої діяльності. Проте, прецедент не значення має не все судові рішення, а його частина, в якій обґрунтовується відповідь на питання, що повстало перед судом. Саме ця частина судового рішення містить нове правило поведінки та являє собою судовий стандарт – пояснення, чому саме так було вирішено конкретну справу, - якого в подальшому слід додержуватися при вирішенні наступних аналогічних справ.

5) За умов зближення англосаксонської та романо-германської правових систем прецедент перетворюється на вторинне джерело права в останніх, про що свідчать, наприклад, рішення Європейського суду з прав

людини, які набувають прецедентного значення і для країн романо-германського права. Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» практика Європейського Суду, тобто його прецедент не право, офіційно визнане джерелом права України.

Цінність та значення правового прецеденту і особливо судового, як джерела права, стає особливо помітним при правовому регулюванні відносин, що не достатньо ясно, не повно або суперечливо нормовані на рівні законодавства, а також при застосуванні судами принципів права та норм про права людини.

Література

1. Бондаренко Є. І. Становлення правового прецеденту як джерела права / Є. І. Бондаренко // Правове регулювання економіки. 2012. №11-12. С. 33–44.
2. Серьогін С. Судовий прецедент як джерело права в Україні [Електронний ресурс] / С. Серьогін // Юридична компанія «Legalitas». 2015. URL: <http://legalitas.com.ua/ua/ukr-s-serogin-sudovij-precident-yak-dzherelo-prava-v-ukra%D1%97ni/>
3. Квятковська Б. І. Судовий прецедент: деякі теоретичні аспекти / Б. І. Квятковська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. №21. С. 52–55.
4. Журавльов А. В. Судовий прецедент як джерело права в адміністративному судочинстві / А. В. Журавльов // Актуальні проблеми держави і права. 2016. №76. С. 75–84.
5. Шафарчук В. Судовий прецедент в Україні [Електронний ресурс] / В. Шафарчук // Юридична Газета. 2013. №35. С. 41. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sudoviy-precident-v-ukrayini.html>

6. Перспектива введення в Україні судового прецеденту як джерела права. [Електронний ресурс] // Правовий тиждень. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120594>
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.08.2020 р. № 1618-IV. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 11.04.2021р. № 2747-IV. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
9. Шацька Б. І. Проблематика запровадження судового прецеденту в Україні у контексті судової реформи / Б. І. Шацька // Часопис Київського університету права. 2010. №4. С. 73–76.
10. Курило В. І. Про систему джерел адміністративного права України / В. І. Курило // Юридичний вісник. 2009. №2 (11). С. 31–33.
11. Дворникова О. О. Административный прецедент в системе источников права. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.01 "теория и история права и государства; история учений о праве и государстве" / О. О. Дворникова. м. Москва, 2009. 21 с.
12. Белкін М. Л. Адміністративний прецедент як чинник обмеження корупції. / М. Л. Белкін, Л. М. Белкін // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. №1. С. 126–136.
13. Порівняльна таблиця до Проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України (щодо судової реформи)». URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT2049/html

14. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 р., Першого протоколу і протоколів № 2,4, 7 і 11 до Конвенції: Закон України від 13.03.2003 р. № 475/97-ВР. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст.263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Про виконання рішень і застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 02.12.2012 р. № 3477-IV. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
16. Ямковий В. І. Впровадження судового прецеденту як необхідний елемент гармонізації законодавства України з європейськими правовими системами / В. І. Ямковий // Порівняльно правові дослідження. 2009. №2. С. 25–30.
17. Сахнюк В. В. Роль та місце судового прецеденту у системі джерел національного права / В. В. Сахнюк // «Молодий вчений». 2017. №5.1 (45.1). С. 119–122.

References

1. Bondarenko Je. I. Stanovlennja pravovogho precedentu jak dzherela prava / Je. I. Bondarenko // Pravove rehuljuvannja ekonomiky. 2012. #11-12. S. 33–44.
2. Serjoghin S. Sudovyj precedent jak dzherelo prava v Ukrajini [Elektronnyj resurs] / S. Serjoghin // Jurydychna kompanija «Legalitas». – 2015. URL: <http://legalitas.com.ua/ua/ukr-s-serogin-sudovyj-precedent-yak-dzherelo-prava-v-ukra%D1%97ni/>
3. Kvjatkovsjka B. I. Cudovyj precedent: dejaki teoretychni aspekty / B. I. Kvjatkovsjka // Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. 2013. #21. S. 52–55.

4. Zhuravljov A. V. Sudovyj precedent jak dzherelo prava v administratyvnomu sudochynstvi / A. V. Zhuravljov // Aktualjni problemy derzhavy i prava. 2016. #76. S. 75–84.
5. Shafarchuk V. Cudovyj precedent v Ukraini [Elektronnyj resurs] / V. Shafarchuk // Jurydychna Ghazeta. 2013. #35. S. 41. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sudoviy-precedent-v-ukrayini.html>
6. Perspektyva vvedennja v Ukraini sudovogho precedentu jak dzherela prava. [Elektronnyj resurs] // Pravovyj tyzhdenj. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120594>
7. Cyvilnyj procesualnyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.08.2020 r. # 1618-IV. [Elektronnyj resurs] // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2004. # 40-41, 42. St. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
8. Kodeks administratyvnogho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 11.04.2021r. # 2747-IV. [Elektronnyj resurs] // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2005. # 35-36, # 37. St. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
9. Shacjka B. I. Problematyka zaprovadzhennja sudovogho precedentu v Ukraini u konteksti sudovoji reformy / B. I. Shacjka // Chasopys Kyjivskogho universytetu prava. 2010. #4. S. 73–76.
10. Kurylo V. I. Pro systemu dzherel administratyvnogho prava Ukrainy / V. I. Kurylo // Jurydychnyj visnyk. 2009. #2 (11). S. 31–33.
11. Dvornykova O. O. Admynystratyvnyj precedent v systeme ystochnykov prava. : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. jur. nauk : spec. 12.00.01 "teoryja y ystoryja prava y ghosudarstva; ystoryja uchenyj o prave y ghosudarstve" / O. O. Dvornykova. m. Moskva, 2009. 21 s.

12. Bjelkin M. L. Administratyvnyj precedent jak chynnyk obmezhenja korupciji. / M. L. Bjelkin, L. M. Bjelkin // Borotjba z orghanizovanoju zlochynnistju i korupcijeju (teorija i praktyka). 2013. #1. S. 126–136.
13. Porivnjaljna tablycja do Proektu Zakonu Ukrajiny «Pro vnesennja zmin do Kodeksu administratyvnogho sudochynstva Ukrajiny (shhodo sudovoji reformy)». URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT2049/html
14. Pro ratyfikaciju Konvenciji pro zakhyst prav i osnovopolozhnykh svobod ljudyny 1950 r., Pershogho protokolu i protokoliv # 2,4, 7 i 11 do Konvenciji: Zakon Ukrajiny vid 13.03.2003 r. # 475/97-VR. [Elektronnyj resurs] // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajiny. 1997. # 40. St.263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Pro vykonannja rishenj i zastosuvannja praktyky Jevropejskogho Sudu z prav ljudyny: Zakon Ukrajiny vid 02.12.2012 r. # 3477-IV. [Elektronnyj resurs] // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajiny. 2006. # 30. –St. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
16. Jamkovyj V. I. Vprovadzhennja sudovogho precedentu jak neobkhidnyj element gharmonizaciji zakonodavstva Ukrajiny z jevropejskymy pravovymy systemamy / V. I. Jamkovyj // Porivnjaljno pravovi doslidzhennja. 2009. #2. S. 25–30.
17. Sakhnjuk V. V. Rolj ta misce sudovogho precedentu u systemi dzherel nacionalnogho prava / V. V. Sakhnjuk // «Molodyj vchenyj». 2017. #5.1 (45.1). S. 119–122.